

10. Fegyveres konfliktusok trendjei

Csiki Varga Tamás

Konfliktus – háború – szervezett erőszak – negatív béke – pozitív béke – állami szint alatti, államok közötti konfliktus – visszatérő konfliktusok – Global Peace Index – konfliktusok gazdasági hatása

Tankönyvünkben a személyek, közösségek, államok közötti erőszakra, a fegyveres konfliktusokra úgy tekintünk, mint számos transznacionális kihívás eredőjére vagy súlyosbító tényezőjére – olykor pedig eredményére. Az emberéletek elvesztésével, fizikai pusztítással, a gazdasági-termelési folyamatok megszakadásával járó fegyveres konfliktusok – az alapvető biztonságot, stabilitást, ellátást biztosítani nem képes gyenge államisággal, etnikai, vallási, politikai üldöztetéssel összekapcsolódva – jelentősen hozzájárulnak a belső és nemzetközi menekültek, valamint nemzetközi migránsok vándorlásához. A túlnépesedés és különböző erőforrás-szűkösségek, valamint regionális egyenlőtlenségek katalizátorként hatnak a társadalmi konfliktusokban, súlyos politikai és gazdasági stressztényezővé válva és erőszakos konfliktusokat indukálva.

Az erőszak összekapcsolódó formái, a politikai konfliktusok, a szervezett bűnözés és a nemzetközivé szélesedő erőszak számos áttételes hatással bírnak, amelyek a konfliktus helyétől akár távol eső földrajzi térségekben is megmutatkoznak, és mind a helyi állami, mind a regionális és nemzetközi intézményeket reakcióra késztetik. Ennek megfelelően kapnak helyet a tankönyvben a fegyveres konfliktusok trendjei, hiszen az azokhoz kapcsolódó jelenségek, köztük a migráció és a menekültek, a gazdasági instabilitás hatásai, a terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem és a nemzetközi szervezett bűnözés egyéb formái, de még egyes egészségbiztonsági kockázatok is régiókon átívelő kihívásokat jelentenek, amelyek megelőzésére, kezelésére jelentős erőforrásokat fordítunk.

A nemzetközi biztonsági tanulmányokhoz kapcsolódva a konfliktuskutatás és a békekutatás is hasznos elméleti megfontolásokkal és gyakorlati eszközökkel járul hozzá ahhoz, hogy megértsük az erőszakos konfliktusok belső (belbiztonsági, rendvédelmi, közbiztonsági, terrorizmusellenes) és külső (katonai, válságkezelési, békefenntartási) dimenzióit, maguknak az erőszakos konfliktusoknak a jellemzőit, valamint a megelőzés, kezelés és konfliktust követő rendezés lehetőségeit és feladatait. A fejezet ennek megfelelően röviden bemutatja azokat az eszközöket, forrásokat, amelyekre e jelenségek vizsgálatakor támaszkodhatunk; több szempont alapján áttekinti az erőszakos konfliktusok trendjeit; azok kiváltó és mérséklő tényezőit; valamint kiemelt hangsúllyal tárgyalja hatásait biztonsági, társadalmi és gazdasági vonatkozásban nemzeti és nemzetközi keretek között.

10.1. A fegyveres konfliktusok tanulmányozása és megismerése

Általános értelemben a konfliktusok – amelyek szerves részei az emberi társas kapcsolatoknak az egyén szintjétől a legnagyobb közösségekig – érdekütközést jelentenek, amelyet a felek békés vagy más eszközökkel megpróbálnak feloldani. A békés eszközök a tárgyalásos megállapodást részesítik előnyben, amellyel mindkét fél enged, ugyanakkor nyer is valamit. Amennyiben ez nem eredményes, mert a konfliktus annyira mély (az értékek szintjén is ellentét van), vagy a várható nyereség olyan nagy (avagy a vesztenivaló olyan csekély), hogy úgy értékelik, megéri magasabb szintre emelni a konfliktust, megjelenik az erőszak alkalmazása is.

Mint azt látni fogjuk, az erőszak alkalmazása nem csupán a hagyományos, fegyveres konfliktus értelemben jelenik meg a nemzetállamok részéről, hanem egészen széles spektrumon állami és nem állami szereplők részéről, fegyveresek (reguláris katonai és rendvédelmi erők, lázadó csoportok, szervezett bűnözői hálózatok, terroristák) részvételével és azok ellenében, valamint civilekkel (egyénekekkel, vallási, etnikai csoportokkal) szemben egyaránt. Bár a nemzetközi humanitárius (*ius in bello*) és hadijog (*ius ad bellum*) igyekszik pontosan definiálni a hadviselő feleket és a fegyveres harc megvívásának legfontosabb szabályait, hangsúlyt helyezve a harci cselekményekben részt nem vevő civilek védelmére, az általunk bemutatott úgynevezett szervezett erőszakos cselekmények ennél szélesebb értelemben törtenek meg, és áthágják a nemzetközi jogi és nemzeti büntetőjogi korlátokat is.

Szervezett erőszak (organized violence)

A Világbank 2011-es World Development Reportját az erőszakos konfliktusok témájának szentelte. Ebben szervezett erőszakként határozták meg a fizikai erő(szak) használatát vagy az azzal való fenyegetést államok részéről más államok vagy a polgári lakosság ellenében; a polgárháborút; a választási erőszakot politikai ellenfelek között; a közösségi erőszakot regionális, etnikai, vallási vagy más csoportidentitás, vagy gazdasági érdekek alapján; a bandaháborúkat és szervezett bűnözést; illetve az ideológiai alapon nemzetközi, nem állami szereplők között zajló konfliktusokat. Nem sorolták ide a családon belüli és a személyek közötti erőszakos cselekményeket, amelyekről sok esetben semmilyen információval nem rendelkezünk, mert „magánéleti eseményként” nem kerülnek napvilágra. (World Bank 2011, 39.)

A fegyveres konfliktusok kialakulását és jellemzőit több szakértői közösség tanulmányozza mind kvantitatív (például az áldozatok száma), mind kvalitatív (például az erőszak eszközei) szempontok szerint. Azok az adatbázisok, amelyek nagyszámú esetet dolgoztak fel, nemcsak a szervezett erőszak és konfliktusok megismerését segítik, de támpontként szolgálhatnak ahhoz is, hogy milyen eszközökkel lehet kezelni azokat a béke helyreállítása érdekében. A fegyveres konfliktusok tanulmányozása során tehát kiemelt figyelmet érdemes fordítani az alábbiakra:

- Az *Uppsala Conflict Data Program* (UCDP, www.ucdp.uu.se) 1946 óta gyűjti a fegyveres konfliktusokhoz kapcsolódó információkat, napjainkra a legszélesebb körben használt szakértői konfliktus-adatbázissá válva.

- A *Heidelberg Institute for International Conflict Research* (HIIC, www.hiik.de) 1992 óta szolgáltat (a második világháborúig visszamenőlegesen is) adatokat a konfliktusok globális trendjeiről és azok átfogó jellemzőiről az évente megjelenő *Conflict Barometer* című kiadványban.
- A *Correlates of War Project* (CoW, cow.dss.ucdavis.edu) 1963 óta szisztematikusan gyűjt kvantitatív és kvalitatív adatokat a háborúkról és konfliktusokról egészen 1816-tól napjainkig.
- Az *Armed Conflict Location and Event Data Project* (ACLED, www.acleddata.com) az afrikai, dél- és délkelet-ázsiai fejlődő országokban megjelenő politikai erőszakról gyűjt adatokat 1997-től napjainkig.

A konfliktuskutatás azonban csak az érme egyik oldala. Mint arra utaltunk, a szervezett erőszak és a fegyveres konfliktusok megelőzése és kezelése ugyancsak nagy figyelmet érdemel, ugyanis maguk a konfliktusok messzemenő következményekkel járnak. Ezt a megközelítést képviseli a békekutatás, amely több tudományterület határmezsgyéjén a konfliktusok megelőzésével, mérséklésével, kezelésével foglalkozik, azokat a békés eszközöket keresve, amelyek „minden félnek győzelmet hoznak” – miközben a hadtudomány a fegyveres harc sikeres megvívásának, az egyik fél katonai győzelmének módzatait kutatja. A fegyveres konfliktusokat tanulmányozó kutatóintézetek és programok mellett érdemes tehát a békekutatással foglalkozó forrásokat is megismernünk és használnunk:

- A *Peace Research Institute Oslo* (PRIO, www.prio.org) több, a konfliktusok okait, dinamikáját és társadalmi hatásait feltérképező kutatási programot folytat, így a konfliktusok és az erőforrás-szűkösségek, a fejlesztési hiányosságok és társadalmi egyenlőtlenségek, valamint a politikai változások kapcsolatát is vizsgálja.
- A *Stockholm International Peace Research Institute* (SIPRI, www.sipri.org) a béke megőrzését befolyásoló tényezőket vizsgálja, és ezekre vonatkozóan egyedülálló adatbázisokat bocsát a kutatók rendelkezésére, így elemzői a fegyverkezés és fegyverzet-ellenőrzés kérdéseit, a nemzetközi fegyverkereskedelmet (*Arms Transfers Database*), a védelmi ipari fejlesztéseket (*Arms Industry Database*), a katonai kiadások trendjeit (*Military Expenditures Database*) és a nemzetközi békeműveleteket (*Multilateral Peace Operations Database*) egyaránt tanulmányozzák. A legfontosabb fejleményekről a *SIPRI Yearbook: Armaments, Disarmaments and International Security* című évkönyvben számolnak be.
- A *Peace Research Institute Frankfurt* (PRIF, www.hsfrk.de) alapkutatásai elsősorban azt vizsgálják különböző megközelítésekben, hogy az egyes nemzetközi intézmények, állami és nem állami szereplők hogyan érhetik el a pozitív béke kialakítását és megőrzését. *Peace Report* című évkönyvük mindig az aktuális év mintegy húsz aktív konfliktusát mutatja be és elemzi, és ajánlásokat fogalmaz meg azok megfékezésére és hatásaik kezelésére.
- A *United States Institute of Peace* (USIP, www.usip.org) a gyakorlati tapasztalatok feldolgozását ötvözi a tudományos kutatás eredményeivel, és e kettő hasznosítását erősíti a nemzetközi és az amerikai biztonság megteremtése érdekében. A kutatások magukban foglalják többek között a konfliktusmegelőzést, a szélsőséges erőszakszervezetek, a vallási intolerancia, a választási erőszak, a demokrácia és jó kormányzás, a gazdasági és környezeti jellemzők, a társa-

dalmi nemek (gender), az emberi jogok és a joguralom vizsgálatát, valamint a közvetítés, társadalmi megbékélés gyakorlati megoldásainak tanulmányozását számos konfliktus által sújtott országban.

- A *Center for Systemic Peace* (CSP, www.systemicpeace.org) globális és regionális fókusszal vizsgálja a konfliktusok trendjeit, és 1946-ig visszamenően gyűjti az ezekre vonatkozó kvantitatív és kvalitatív adatokat, több hasznos elemzési eszköz bocsátva a felhasználók rendelkezésére. Ilyen például az 1946–2016 közötti politikai konfliktusokat gyűjtő, úgynevezett *War List*, az ebben az időszakban történt konfliktusok trendjellemzőit bemutató *Global Conflict Trends* program, és a 167 ország strukturális erőszakkal szembeni ellenálló képességét vizsgáló *State Fragility Index and Matrix*.
- Az *Institute for Economics and Peace* (IEP, www.economicsandpeace.org) munkatársai 2007 óta végeznek úttörő kutatásokat azzal a céllal, hogy „mérhetővé” tegyék a békét, illetve annak gazdasági értékét – ezzel szemben pedig a konfliktusok gazdasági költségét. Legfontosabb kiadványaik között szerepel a *Global Terrorism Index*, a *Global Peace Index*, a *Positive Peace Report* vagy az *Economic Value of Peace* éves kiadvány.

A bemutatott kutatási programok, szakértői adatbázisok és kiadványok hasznos eszközöket kínálnak számunkra a fegyveres konfliktusok típusainak, jellemzőinek, regionális és globális trendjeinek megismeréséhez.²⁷

Negatív és pozitív béke

A békekutatás – Johan Galtung nyomán – két alapvető megközelítést alkalmaz a konfliktusokkal kapcsolatban. A negatív béke a közvetlen erőszak hiányát jelenti, például amikor életbe lép egy fegyverszünet, és a fegyveres konfliktusban szünet áll be. (GALTUNG 1996, 30–33.) E mögött azonban az erőszakot kiváltó strukturális tényezők továbbra is jelen vannak, a felek közötti bizalmatlanság a konfliktus kiújulásának esélyével fennmarad, adott esetben a negatív béke is éppen erőszak

²⁷ Minden esetben fontos azonban ezek módszertanának és fogalmi kereteinek áttekintése is, hogy reális képet kapjunk. Egy példával élve: alapvető kérdés, hogy milyen mérhető kritériumok alapján vizsgáljuk a konfliktusok trendjeit, azaz mi számít konfliktusnak, mely konfliktusok a „kicsi, helyi jellegű”, és melyek a „nagy, kiterjedt” konfliktusok? Ebben napjainkban a legelterjedtebb megközelítés az UCDP és a PRIO közös konfliktus-adatbázisának (*Armed Conflict Database*) definíciója, amely szerint az számít fegyveres konfliktusnak, ahol legalább az egyik fél állami szereplő, és egy évben legalább 25 halálos áldozatot eredményez. Amennyiben a konfliktus halálos áldozatainak száma 25 és 999 között van, kisméretű konfliktusról beszélünk, amennyiben eléri az ezret, akkor nagyméretű konfliktusról. Az egyes konfliktusokat az intenzitás mellett a részes felek, az érintett régió, a konfliktus oka és típusa szerint osztályozzák, követik nyomon és értékelik. A Heidelbergi Konfliktuskutató Intézet (HIIK) a konfliktusok intenzitásának mérésében eltérő mutatószámokat alkalmaz: alacsony intenzitású konfliktusról van szó, ha egy-egy harcselekményben átlagosan 50 főnél kevesebb fegyveres vesz részt, 20 főnél kevesebb a halálos áldozatok száma, és 1000 főnél kevesebb (belső) menekült hagyja el a lakhelyét az erőszak következtében. Közepes intenzitású konfliktusról van szó, ha egy-egy harcselekményben átlagosan 50–400 fegyveres vesz részt, 20–60 a halálos áldozatok száma, és 1000–20 000 fő közötti (belső) menekült hagyja el a lakhelyét. Magas intenzitású konfliktusról van szó, amikor egy-egy harcselekményben átlagosan 400-nál több fegyveres vesz részt, 60-nál több a halálos áldozatok száma, és 20 000-nél több (belső) menekült hagyja el a lakhelyét. (HIIK 2017, 7)

alkalmazásának hatására áll be (békekikényszerítés), de nem feltétlenül szünteti meg a felek egymás elleni háborús készülődését. (GALTUNG 1996, 30–33.)

Ezzel szemben a pozitív béke nem csupán a közvetlen erőszak hiányát, hanem „mindenki számára igazságos rendezést” jelent, amely a strukturális tényezők szintjén is a felek kölcsönös, békés megegyezését teszi lehetővé. (GALTUNG 1996, 30–33.)

Egy társadalmon belül például a társadalmi igazságosság felé történő elmozdulást, a hatalom és erőforrások igazságos megosztását, a diszkriminációtól való mentességet jelenti, ami mindenkinek lehetőséget teremt képességeinek kibontakoztatására, az egyenlőtlenségek csökkentésére, az együttműködésen és tolerancián nyugvó stabilitás kialakítására és megőrzésére. A pozitív béke sem jelenti mindenfajta konfliktus hiányát, csupán az erőszak mellőzését és a konfliktusok konstruktív, minden fél érdekét figyelembe vevő békés kezelését. (GALTUNG 1996, 30–33.)

Az *Institute for Economics and Peace* 8 tényezőcsoport 24 indikátora alapján *Positive Peace Indexet* fejlesztett ki, amelyek által a konfliktus strukturális okainak megelőzését szolgáló jellemzőket igyekeznek mérhetővé tenni. A nyolc tényezőcsoport: jól működő kormányzat; stabil üzleti környezet; alacsony korrupció; magas szintű humán tőke; jó kapcsolat a szomszédokkal; az erőforrások igazságos elosztása; mások jogainak tiszteletben tartása; az információ szabad áramlása. (Positive Peace Report 2017, 5.)

10.2. A fegyveres konfliktusok kialakulásának okai

A RAND amerikai kutatóintézet elemzői a nemzetközi szakirodalom alapján 11 olyan általános tényezőt azonosítottak, amelyek jelentős mértékben meghatározók a konfliktusok kialakulásakor. Ezek a következők (SZAYNA et al. 2017, 3.):

- az állami intézmények képességei, működési jellemzői;
- az etnikai és vallási szembenállás mértéke;
- a demokratikus berendezkedés stabilitása;
- a gazdasági növekedés mértéke;
- a gazdasági függések mértéke;
- a nemzetközi intézmények képességei;
- a nemzetközi normák érvényesülésének mértéke;
- a halálos technológiák, eszközök hozzáférhetőségének mértéke;
- a népességnövekedésből eredő erőforrás-szűkösség mértéke;
- a stabilizáló hatású regionális hatalmi hegemonia mértéke;
- a területi viták mértéke.

Hasonlóképpen, a Világbank elemzői is vizsgálták, hogy mely tényezők azok, amelyek a konfliktusok kialakulását, fennmaradását vagy visszatérését a gyakorlati tapasztalatok alapján valószínűvé teszik – egyben arra is rámutattak, hogy az erőszak okait és hatásait sok esetben nehéz elkülöníteni. (World Bank 2011, 6–7.) A jelentésben a belső stressztényezők között politikai, biztonsági és gazdasági folyamatokat azonosítottak, amelyek összefüggéseikben, egymásra is hatva erősítik az érdekkülfüggéseket. Az alacsony egy főre jutó jövedelmet az erőteljes politikai konfliktusokkal és a magas gyilkossági rátával kapcsolják

össze. A fiatalok körében tapasztalható magas munkanélküliséget a bandákhoz és lázadó csoportokhoz történő csatlakozás egyik motiváló tényezőjeként említik. A politikai kiakasztás és az egyenlőtlenség regionális, vallási és etnikai törésvonalak mentén is növeli a polgárháborúk esélyét. A külső stressztényezők között szerepel többek között a kábító-szer-kereskedelem és a nemzetközi bűnözői hálózatok illegális tevékenysége, a jövedelmi válságok, az éghajlatváltozás hatásai (mint például az aszályok) stb.

10.1. táblázat

Konfliktusok kialakulásához vezető stressztényezők a nemzetközi szakirodalomban azonosított okok alapján

Stressztényezők	Belső tényezők	Külső tényezők
Biztonság	Erőszak és trauma fennmaradó hatásai	- Megszállás - Helyi lázadók külső támogatása - Konfliktus határokon átvívelő hatásai - Transznacionális terrorizmus - Nemzetközi bűnözői hálózatok
Gazdaság	- Alacsony jövedelemszint, a lázadás alacsony kockázata (alternatív költsége) – „kevés veszítenivaló” - Fiatalkori munkanélküliség - Gazdag természeti erőforrások - Súlyos korrupció - Gyors urbanizáció	- Gazdasági sokkok (hirtelen nagyarányú áremelkedés, hiperinfláció) - Éghajlatváltozás
Egyenlőség / Sérelmek	- Etnikai, vallási konfliktus, regionális versenyhelyzet - Érzékelt vagy valós diszkrimináció - Emberi jogi sérelmek	Vallási vagy etnikai csoportokkal szembeni érzékelt vagy valós igazságtalanság, sérelem (regionálisan vagy globálisan)

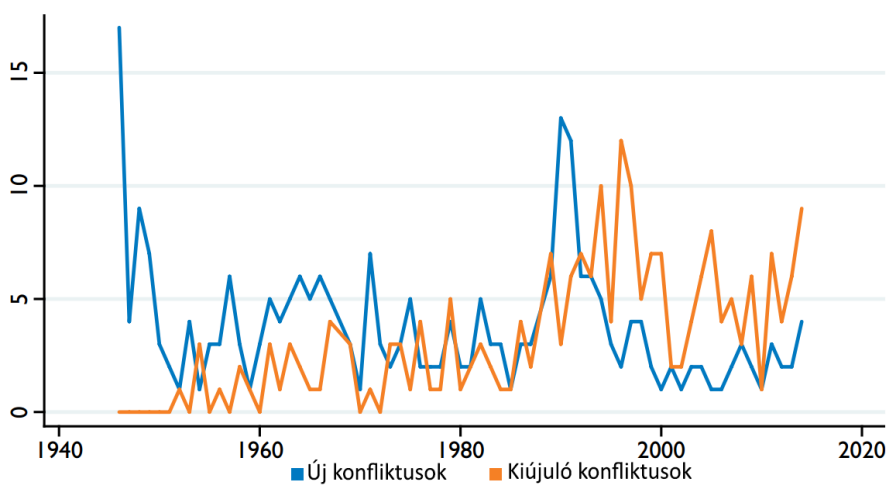
Forrás: World Bank 2011, 7.

Mégis ellentmondásosnak tűnhet, hogy számos országot sújt magas munkanélküliség, gazdasági egyenlőtlenség vagy a szervezett bűnözés, mégsem sülyednek széles körű erőszakba. A 2011-es World Development Report ezért kiemeli, hogy a konfliktus és erőszak kockázatát egy társadalomban a külső és belső stressztényezők kombinációja növeli meg, amelyek már meghaladhatják azt a tűrési és ellenállási szintet, amit a helyi intézmények és közösségek még tolerálni tudnak. E tekintetben a Világbank a formális és informális intézmények szerepére helyezi a hangsúlyt a konfliktusok megelőzésében, amelyek nagyobb politikai kohéziót, hatékony tárgyalási mechanizmusokat, működő gazdaságot és fenntartható biztonságot eredményeznek. Azaz a gyenge intézményekkel és kormányzati legitimitással rendelkező országok azok, amelyek a leginkább sebezhetőek az erőszakkal és instabilitással szemben – sőt, azokban az esetekben, amikor a stressztényezőket nem sikerül enyhíteni, az érintett felek közötti érdekütközéseket nem tudják mérsékelni, azaz a strukturális konfliktustényezők fennmaradnak, a konfliktus kiújulásával lehet számolni.

Visszatérő konfliktusok (conflict recurrence)

Az elmúlt évtizedek konfliktustrendjeinek vizsgálata alapján az *Uppsala Conflict Data Program* tudományos igénnyel írja le a konfliktusok visszatérésének jelenségét. Egy konfliktust akkor neveznek „visszatérőnek” vagy „kiújulónak”, amikor az első szakasz lezárulását követően legalább két év formális békét követően (azaz amikor évente huszonöt-nél kevesebb halálos áldozatot regisztrálnak) ugyanazon szereplők között ismét fellángol a konfliktus. Amennyiben új szereplő jelenik meg, vagy több idő telik el az erőszak kiújulásáig, új konfliktusról beszélünk. A konfliktus kiújulása arról árulkodik, hogy látens módon mindvégig fennmaradtak annak strukturális okai. Az UCDP 1946 óta 135 különböző országban 259 különböző konfliktust regisztrált globálisan saját konfliktusdefiníciója alapján (legalább két fél erőszakos küzdelme, amelyből legalább az egyik fél állami szereplő, és legalább 25 halálos áldozattal járt), amelyekből 159 visszatérő jellegű és 100 új konfliktus volt.

1970-et megelőzően a legtöbb konfliktus „új” volt – a visszatérő konfliktusok száma ezt követően kezdett növekedni, és az 1990-es évekre vált dominánssá; e jelenség okának az egykori gyarmatok függetlenné válását és a Szovjetunió felbomlását, a bipoláris világrend megszűnését tekintik. Az ezredfordulón volt az új konfliktusok száma a legalacsonyabb, ez azóta kismértékben emelkedett; ugyanakkor a kiújuló konfliktusok száma jelentősen megugrott, különösen a Közel-Keleten, Észak-Afrikában és a szubszaharai Afrikában.

10.1. ábra

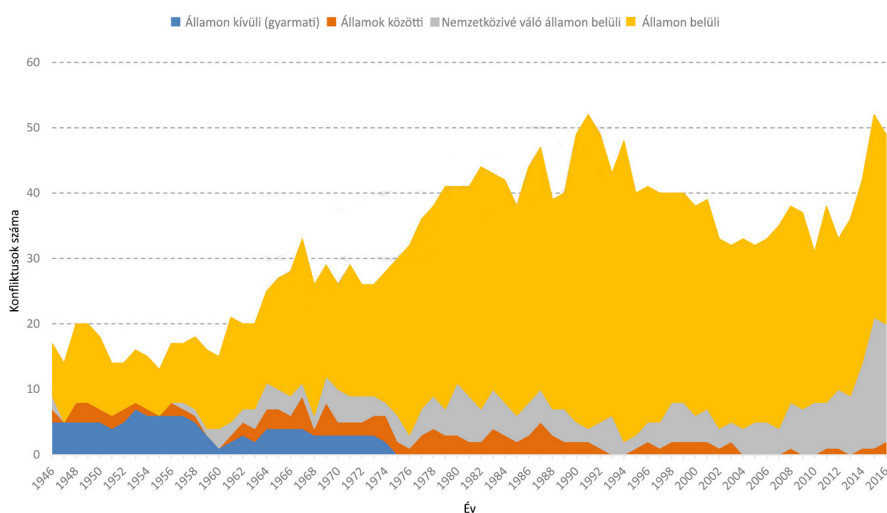
Új és kiújuló konfliktusok száma globálisan, 1946–2014 között

Forrás: GATES et al. 2016, 3.

10.3. A konfliktusok trendjei

A fegyveres konfliktusok trendjeit a már bemutatott források segítségével számos megközelítésben vizsgálhatjuk. Így a legszélesebb körben használt UCDP szerint például:

- A konfliktus szintje szerint beszélhetünk a klasszikus államok közötti, államokon kívüli (gyarmati), államokon belüli (polgárháború) és nemzetközivé szélesedett államokon belüli konfliktusokról.
- Intenzitás – ahogy láthattuk, az áldozatok, a harcokban részt vevő fegyveresek száma, a belső és nemzetközi menekültek száma – szerint megkülönböztethetünk nagy (háború) és kis konfliktusokat (alacsony intenzitású konfliktus).
- A részt vevő felek céljai szerint beszélhetünk a kormányzáshoz és/vagy terület birtoklásához kapcsolódó konfliktusokról.
- Végül, de nem utolsósorban áttekinthetjük azokat a kialakulás helyszíne alapján, azaz regionális bontásban.

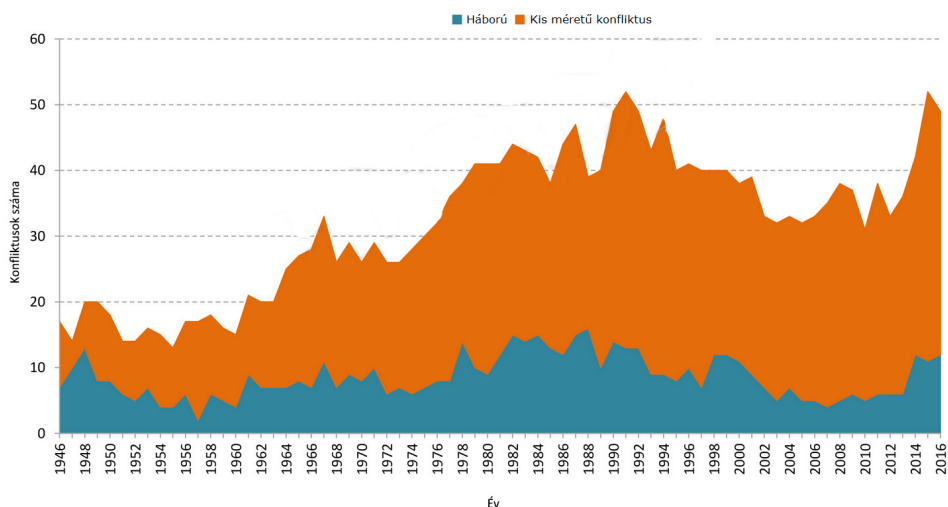
10.2. ábra

A fegyveres konfliktusok trendjei 1946–2016 között a konfliktus szintje szerint

Forrás: ALLANSSON–MELANDER–THEMNÉR 2017

Mindezek alapján azt is láthatjuk (10.2. ábra), hogy az elmúlt évtizedekben túlnyomó volt az államokon belüli konfliktusok aránya; amiben az 1960-as évektől volt egy „ugrás” a gyarmatok függetlenné válási folyamatának kiszélesedésétől – és ugyanennek köszönhető, hogy az „államon kívüli” konfliktusok a gyarmatokkal együtt „átalakultak”, és az 1980-as évekre újabb „ugrás” következett be az államokon belüli konfliktusok számában. A csúcsot a hidegháború után érte el a konfliktusok száma (1992), amikor a két hatalmi pólus stabilizáló hatása eltűnt, és kipattantak az addig elnyomott konfliktusok. Ezzel párhuzamosan egyre ritkábbakká váltak az államok közötti konfliktusok, és az ezredfordulót követően körülbelül

30-ra csökkent az aktív konfliktusok száma. 2008 után láthattunk ismét növekedést, 2016-ra ismét beállítva az 1992-es csúcst 50-nél is több aktív konfliktussal; ezúttal pedig a belső konfliktusok nemzetközivé szélesedett formái, azaz az instabilitás regionális dimenziókba történő kiterjedése eredményezte a növekedést. A konfliktusok száma 2014-et, az úgynevezett „Iszlám Állam” megjelenését követően ugrott meg, ugyanis a szélsőséges szervezet és fiókszervezetei, szövetségesei átültették a közel-keleti konfliktust más országokba, sőt más térségekbe is. Ezzel rámutathatunk arra is, hogy a gyenge kormányhatalom alatt álló országokban milyen könnyen jelennek meg alternatív fegyveres szervezetek, amelyek alacsony intenzitással kvázi állandósítják az erőszakos konfliktusok különböző formáit. 2017-ben ilyennek nevezhetjük Szíriát, Jement, Afganisztánt, Szomáliát, Líbiát és nagyobb térségeket Irakban, Dél-Szudánban, Pakisztánban, Maliban és Nigériában.

10.3. ábra

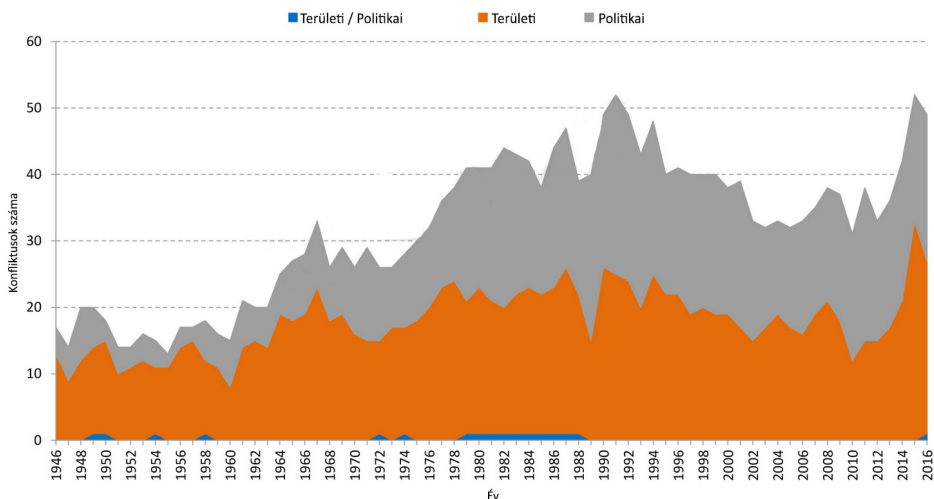
A fegyveres konfliktusok trendjei 1946–2016 között intenzitás szerint

Forrás: ALLANSSON–MELANDER–THEMNÉR 2017

Az is egyértelmű trend (10.3. ábra), hogy a fegyveres konfliktusok túlnyomó többsége – napjainkban mintegy háromnegyede – alacsony intenzitású, és ez a trendvonal is hasonlít az államokon belüli konfliktusok trendjére, ami azt jelenti, hogy ezek többnyire alacsony intenzitással zajlanak, hiszen a részt vevő felek egy része (az állami szereplőkhöz, kormányokhoz képest) korlátozott erőforrásokkal rendelkezik, és így nem tudja döntésre vinni a konfliktust.

A részt vevő felek céljai tekintetében elmondható, hogy az egykor többnyire területek birtoklásáért vívott konfliktusok az 1970-es évektől jelentős mértékben politikai színezetet kaptak, és egyes államokon belül a kormányhatalom megszerzéséért folytak (10.4. ábra).

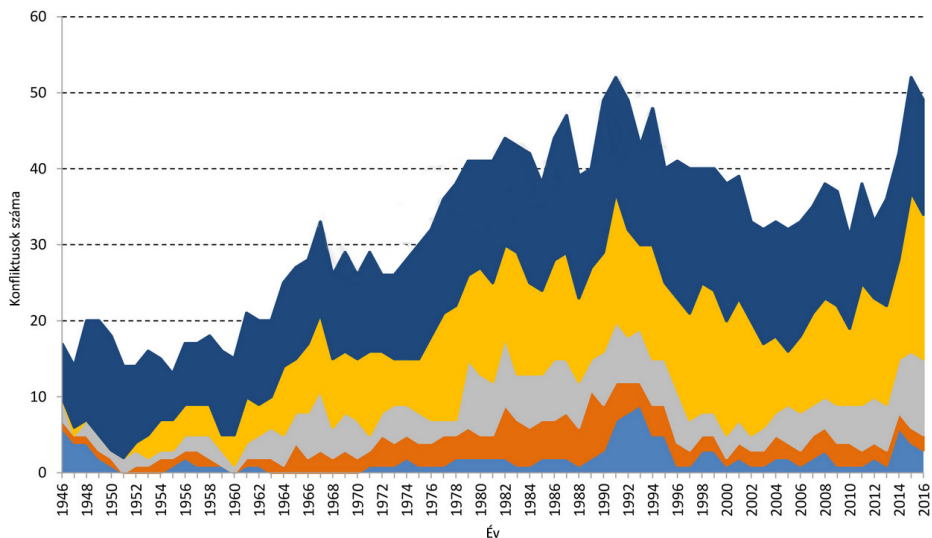
Az eddig leírt trendeket gyakorlati példák hosszú sorával tudnánk szemléltetni, összefoglalóan azonban azt mondhatjuk, hogy az 1960-as évek óta a konfliktusok által leginkább sújtott térség Afrika, Ázsia és a Közel-Kelet (10.5. ábra).

10.4. ábra

A fegyveres konfliktusok trendjei 1946–2016 között a részt vevő felek céljai szerint

Forrás: ALLANSSON–MELANDER–THEMNÉR 2017

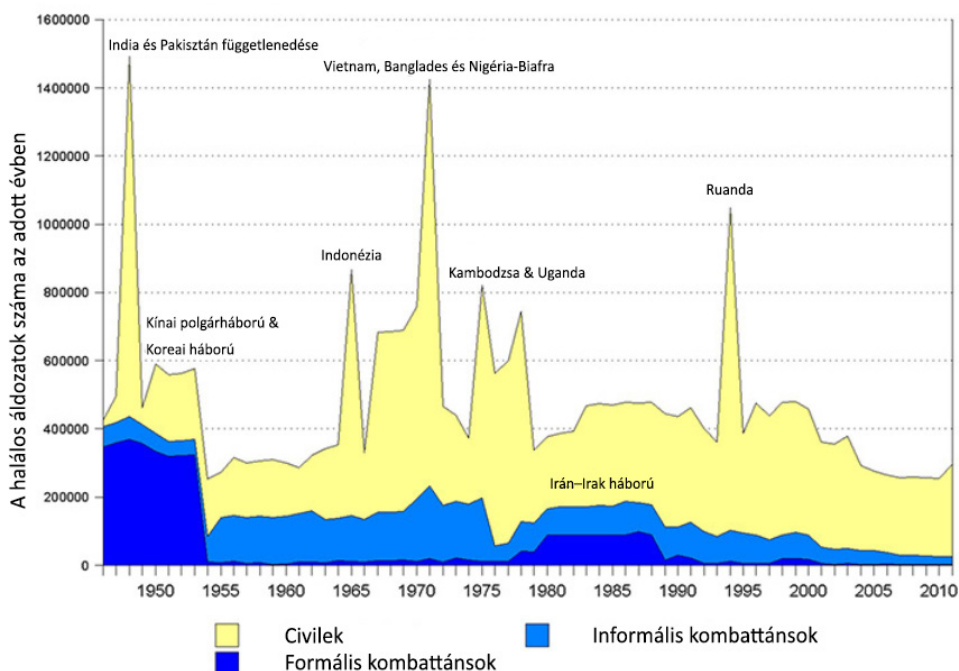

10.5. ábra

A fegyveres konfliktusok trendjei 1946–2016 között regionális bontásban

Forrás: ALLANSSON–MELANDER–THEMNÉR 2017

A fegyveres konfliktusok jellegéről ad egyfajta képet, hogy az erőszak kik ellen irányult: a trendeken jól kirajzolódnak mind az államközi háborúknak (koreai háború, Irak–Irán-háború) a katonai, mind a polgárháborúk legsötétebb pillanatainak, a népiirtásoknak (Kambodzsa, Uganda, Ruanda) a civil áldozatai (10.6. ábra). Azt a trendet is láthatjuk, hogy a konfliktusoknak egyre nagyobb arányban és állandó jelleggel magas szinten vannak civil áldozatai, ami a belső társadalmi-politikai-vallási konfliktusok következménye.

10.6. ábra

A fegyveres konfliktusok áldozatainak száma 1946–2011 között: a harcokban részt vevő fegyveresek (formális és informális kombattánsok) és civil áldozatok

Forrás: ALLANSSON–MELANDER–THEMNÉR 2017

10.4. A konfliktusok jellemzői napjainkban

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének 2011-es átfogó kutatása (World Development Report 2011) rámutatott arra, hogy a nemzetközi rendszer szabályait és intézményeit a 20. század második felében – két világháború tanulságai nyomán – arra készítették fel, hogy államok közötti feszültségeket és konfliktusokat, valamint egyszeri, gyors lefolyású polgárháborúkat legyenek képesek kezelni. A nemzetállamok közötti háborúknak és egyes országokon belüli polgárháborúknak azonban megvan a saját logikája és menete: szereplőik, a nemzetállamok

és lázadócsoporthoz ismertek és jól azonosíthatók; a konfliktus fegyveres szakasza végül valamilyen módon (az egyik fél győzelmével vagy vereségével, avagy tárgyalásos megállapodással) lezárul, amit rövid konfliktus utáni stabilizációs időszak követ, majd helyreáll a béke. A 20. században a nemzetközi szervezetek ennek megfelelő, jól körülhatárolható szerepet játszottak a nemzetállamok intézményi kapacitásainak és gazdasági prosperitásának fokozása terén a fejlesztéspolitikával; a konfliktusok korai szakaszában a közvetítés és tárgyalásos megegyezés keresése terén a diplomáciával; valamint a konfliktus megfékezése és a stabilizáció terén a békeműveletekkel és humanitárius műveletekkel.

Ezzel szemben a 21. század első két évtizedében az államok közötti konfliktusok és polgárháborúk – bár egyes térségekben még mindig fenyegetést jelentenek – ritkábbakká váltak, halálos áldozataik száma „csupán” negyede annak, amit az 1980-as években láthattunk. Ugyanakkor a Földön minden negyedik – mintegy másfél milliárd – ember gyenge államokban vagy konfliktus, illetve súlyos bűnözés által sújtott országokban él. (World Development Report 2011, 2.) Miközben az államok közötti háborúk számát sikerült lecsökkenteni, a napjainkban látható erőszakos konfliktusok nem illenek bele a háború és béke, politikai erőszak, bűnözéshez kapcsolódó erőszak „hagyományos” kategóriáiba. Napjaink erőszakos konfliktusai egyre inkább a ciklikusan visszatérő erőszak, a gyenge kormányzás és az instabilitás elegeyből táplálkoznak, és az alábbi négy jellemzővel írhatók le:

- Nem egyszeri, lezáruló események, hanem elhúzódó és visszatérő jellegűek: az elmúlt 30 év polgárháborúinak 90 százaléka kiújult.
- Egy konfliktus lezárását követően az erőszak új formái nyernek teret: számos országban, ahol a fegyveres konfliktust politikai megállapodással le tudták zárni (El Salvador, Guatemala, Dél-Afrika), a bűnözés harapódzott el, és akadályozza a fejlődést.
- Az erőszak különböző formái kapcsolódnak össze: egyes politikai mozgalmak, szervezetek illegális tevékenységekből tesznek szert anyagi forrásokra (Kongói Demokratikus Köztársaság, Észak-Írország); bűnözői csoportok támogathatják a politikai erőszakot (Jamaica, Kenya); mások ideológiai alapon a helyi sérelmeket nemzetközi szintre emelhetik (Irak és Szíria, Afganisztán, Pakisztán).
- A társadalmi és politikai sérelmek, gazdasági problémák komoly változtatási igényt generálnak, ami a feszültséget erőszakos konfliktussá eskalálhatja (Közel-Kelet, Észak-Afrika). (World Development Report 2011, 2–5.)

A korábban már elmondottakon túl a nemzetközi hatásokról képet kaphatunk néhány konkrét példán keresztül. Egy ország, amelynek szomszédságában fegyveres konfliktus zajlik, maga is folyamatosan veszít gazdasági teljesítményéből. A menekültek és belső menekültek száma az elmúlt harminc évben háromszorosára nőtt, és a menekültek mintegy háromnegyede az adott konfliktus által sújtott országgal szomszédos államokban keresett menedéket. Így Tanzánia például nemzeti össztermékének 0,7%-át veszítette el minden olyan szomszédos állam után, ahol konfliktus zajlott. (World Development Report 2011, 5.) Miközben a terrortámadások több mint 80%-a nem a nyugati államokban történik, egy 18 nyugat-európai országban végzett kutatás arra mutatott rá, hogy az ott végrehajtott terrortámadások évente 0,4%-kal csökkentik gazdasági növekedésüket. (GAIBULLOEVSANDLER 2008) A kalózkodás direkt és indirekt éves költségét – beleértve a közvetlen károkat, a váltságdíjakat, a kalózkodás megfékezését célzó nemzetközi haditengerészeti

műveleteket, a hajózási útvonalak megváltoztatásának járulékos költségeit, a biztosítási díjak emelkedését és a kalózzokkal szembeni rendészeti-jogi eljárások költségeit – 7–12 milliárd dollár közé tették már 2010-ben is. (BOWDEN 2010) A háztartások és vállalkozások komoly veszteséget szenvednek el világszerte az elhúzódo erőszakos cselekmények és a bűnözés következtében: Latin-Amerikában a cégek 35%-a, Afrikában 30%-a, Kelet-Európában és Közép-Ázsiában 27%-a számolt be arról, hogy a bűnözés jelentős probléma üzleti tevékenységük szempontjából. A költségek ráadásul ott esnek legnagyobb súllyal a latba, ahol a gazdasági szereplők a legkevésbé tudják ezt ellensúlyozni: a szubszaharai Afrikában többet költenek a gazdasági szereplők biztonságára, mint bárhol a világon, ugyanakkor nagyobb az eladásokban mérhető veszteségük is az erőszak miatt, mint bárhol máshol a világon. (World Bank 2010) Guatemalában az országban zajló erőszakos cselekmények 2005-ben a GDP 7%-ának megfelelő kárt okoztak, ami több mint kétszerese volt az ugyanabban az évben az országot sújtó Stan hurrikán pusztításának, és több mint kétszerese az ország mezőgazdasági, egészségügyi és oktatási kiadásainak együttvéve. (UNDP 2006) A polgárháborúk „átlagos költsége” több, mint egy közepes méretű ország 30 évnyi GDP-növekedése, míg egy nagy méretű fegyveres konfliktust követően 20 évbe telik, mire a kereskedelmi kapcsolatok visszaállnak az eredeti szintre – így a konfliktusok hosszú távú pusztító hatása még a természeti katasztrófákhoz vagy gazdasági válságokhoz képest is nagyobb, akár egy generációt megfosztva a gazdasági fejlődés lehetőségeitől. (SKAPERDAS et al. 2009; MARTIN–MAYER–THOENIG 2008)

10.5. Az erőszak és konfliktusok gazdasági hatásainak mérése

Mint arról már volt szó, a szervezett erőszak és a fegyveres konfliktusok hatásainak minél pontosabb megismerésére és lehetőség szerinti mérésére több konfliktus- és békekutató intézet törekszik. Ennek egyik legismertebb eszköze az Institute for Economics and Peace 2007 óta évente megjelenő „békeindexe” (*Global Peace Index*) és az index alapján készített számszerűsített kimutatások. Az intézet által legutóbb 2016-ban kiadott értékelés (IEP 2016b) 163 ország esetében vizsgálta, hogy „az erőszak megelőzésére, korlátozására és következményeinek kezelésére” tett erőfeszítések milyen költségekkel járnak. Ezek közvetlen és közvetett formában három területen jelennek meg: 1. a biztonsági szervezetek fenntartására és a megelőzésre fordított költségek, 2. a fegyveres konfliktusok közvetlen költségei és 3. a személyek közötti erőszak következményeinek költségei. A közvetlen költségek között olyan ráfordítások szerepelnek, mint a katonai és rendvédelmi szervekre, valamint az igazságszolgáltatási rendszerre fordított források. A közvetlen költségek között számolják el például a konfliktusban előidézett pusztítás és elszenvedett sérülések hatására keletkezett termelékenységsökkenést, gyilkosságok esetén a megölt személyek termelésének kiesését, az erőszakos konfliktusok áldozatainak szenvedéséből és traumájából származó (például egészségügyi kezelési) költségeket és azt a gazdasági növekedést, amely egy elhúzódo fegyveres konfliktus nyomán nem realizálódik. Bár a modell egyes esetekben szubjektív, és nehezen számszerűsíthető egységesített költségekre épít, mégis a jelenleg rendelkezésünkre álló legösszetettebb eszközt és hasznosítható forrást jelenti. Ennek megfelelően jelzésértékkel érdemes tisztában lennünk az erőszakos konfliktusok gazdasági hatásaival, ugyanis ezáltal kézzelfoghatóvá válik, hogy nem egyedi, elszigetelt eseményekről, hanem igen komoly hatásmechanizmusok középpontjában álló jelenségről beszélünk.

A legutóbb megjelent, *The Economic Value of Peace 2016* című kiadvány (IEP 2016b) úgy becsülte, hogy a 2015-ös naptári évben az erőszakos cselekmények megelőzése, kezelése és hatása vásárlóerő-paritáson számolva 13,6 billió (10^{12}) költséget tett ki 2015-ben, amely a világ nemzeti össztermékének (GDP) 13,3%-át jelentette – avagy minden egyes embernek a Földön abban az évben 1876 dollárba került. A legnagyobb tételt az állami katonai kiadások / védelmi költségvetések adták, az összesített kiadások mintegy 45%-ával, amit a belbiztonsági kiadások (rendvédelem, igazságügy, börtönök stb.) követtek 26%-kal, avagy 3,5 billió dollár értékben (10.2. táblázat). Egy-egy országra vetítve az átlagos költség a GDP 10,2%-át tette ki – 35 országban relatív alacsony volt az erőszak megfékezésére fordított és hatásainak kezelésére szánt források aránya (a GDP 5%-a alatt), azonban 15 országban ez meghaladta a nemzeti össztermék 20%-át. (IEP 2016b, 2.)

10.2. táblázat

Az erőszak és konfliktusok megelőzéséhez, kezeléséhez és hatásaihoz kapcsolódó költségek az IEP modellje szerint, 2015-ben

Költségkategória	Közvetlen költség (milliárd dollár)**	Közvetett költség (milliárd dollár)**	Összesen (milliárd dollár)**
Katonai kiadások	4461,8	–	4461,8
Az Egyesült Államok katonai kiadásai*	1696,4	–	1696,4
Belbiztonsági kiadások	3434,6	98,6	3533,2
Emberölések költségei	309,9	1482,7	1792,6
Magán biztonsági kiadások	672,8	–	672,8
Szexuális erőszak	85,2	459,5	544,6
GDP-kiesés	–	317,4	317,4
Belső és nemzetközi menekültek	5,5	169,0	174,5
Belső konfliktusból eredő halálesetek költségei	133,1	–	133,1
A lakosság félelme (mint pszichológiai tünet)	–	119,5	119,5
Terrorizmus	19,6	93,9	113,5
Az ENSZ-békefenntartásra fordított források	45,5	–	45,5
Kézifegyverek	8,3	–	8,3
Külső konfliktusból eredő halálesetek költségei	1,0	–	1,0

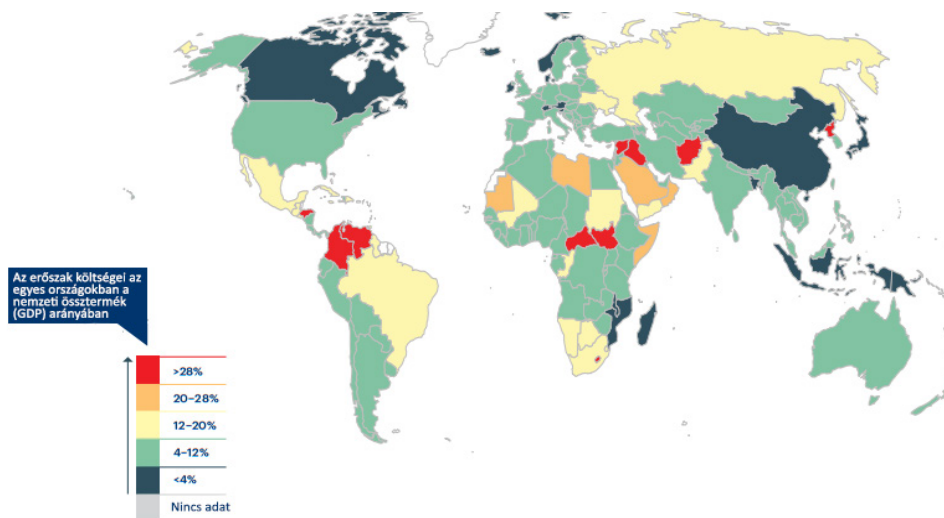
* A modell külön kategóriaként kezeli az Egyesült Államok katonai kiadásait, mert ezek olyan aránytalanul nagyok (az összes költség 12%-át teszik ki), hogy torzítanak a modellt.

** 2015-ös dollárárfolyam, vásárlóerő-paritáson, a modell szerinti súlyozott arányokkal számolva.

Forrás: IEP 2016b, 9.

Az utóbbi években két fő trendet is azonosíthattunk. Egyrészt – érthető módon – azokban az országokban, ahol fokozódtak a konfliktusok, azok gazdasági hatásai is megsokszorozódtak. Ennek kézenfekvő példája volt Szíria, ahol a 2011 óta tartó belső konfliktus 2015-ben a GDP 54,1%-ának megfelelő gazdasági kárt és költségeket okozott. Szíria mellett Irak (a GDP 53,5%-a), Afganisztán (45,3%) és Venezuela (42,8%) voltak azok az országok, amelyeket a legnagyobb gazdasági kár érte az erőszakos konfliktusok következtében. (IEP 2016b, 44.) Ezzel épp ellentétes folyamat játszódik le Srí Lankán, ahol a 2009 óta tartó béke 66%-kal csökkentette az erőszakból eredő gazdasági károkat, és 2015-ben 48 milliárd dollár (az adott évi nemzeti össztermék 20%-ának megfelelő) „békeosztalékot” eredményezett. (IEP 2016b, 3.)

Másrészt 2015-ig kismértékben csökkenő trendet láthattunk az erőszak megfékezésére fordított összesített kiadások terén, miközben a konfliktusok következményeinek költségei nőttek, főleg a közel-keleti, észak-afrikai és ukrajnai konfliktusok következtében. 2015-ben a Global Peace Index átlagos szintje – azaz a „béke mértéke” – országokra vetítve 0,6%-kal csökkent, azaz kevésbé békés volt a világ, az erőszakhoz kapcsolódó gazdasági költség pedig 2%-kal, 246,4 milliárd dollár értékben csökkent. (IEP 2016b, 3.) Ez a látszólagos ellentmondás – több konfliktus, mégis kisebb gazdasági hatás – annak tudható be, hogy a konfliktusok nagymértékben az alacsony jövedelmű, fejlődő országokban koncentrálódnak, ahol számszerűen kevesebb gazdasági kárt okoznak (10.7. ábra).

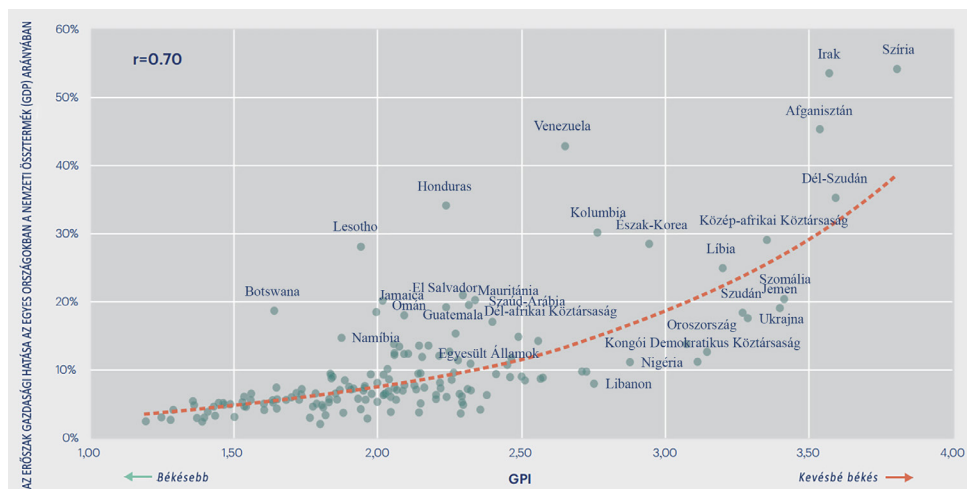

10.7. ábra

Az erőszak és konfliktus GDP-arányos gazdasági költsége 2015-ben

Forrás: IEP 2016b, 5.

Azt is láthatjuk, hogy egyes országok esetében nem lineáris az összefüggés a „konfliktusosság” szintje (az ország GPI-értéke), annak nominális költségei és arányos gazdasági (a GDP arányában mérhető) hatása között (10.8. ábra).

10.8. ábra

Az országok GPI-értéke (a konfliktusosság mértéke) és a gazdasági hatás (GDP-százalék) közötti kölcsönhatás

Forrás: EP 2016b, 11.

Indonézia esetében például a legkisebb az erőszak és konfliktusok GDP-arányos gazdasági hatása, azaz költsége (2%), mégis nominálisan meghaladja a szíriai és afganisztáni költségeket is (mert Indonézia nemzeti összterméke jóval nagyobb). Ugyanakkor a konfliktusosság szintje alacsonyabb (az ország GPI helyezése 42.), mint a legrosszabb helyzetben lévő közel-keleti és afrikai országoké. Azaz alacsonyabb intenzitású erőszak-alkalmazás mellett is nagyobbak a nominális gazdasági költségek, mint sok kevésbé fejlett országban (10.3. táblázat).

10.3. táblázat

Az erőszakos konfliktusok gazdasági költsége a nemzeti össztermék arányában 2015-ben, az 5 legmagasabb és legalacsonyabb érték és Magyarország esetében; valamint ezen országok helyezése a Global Peace Index 2015-ös rangsorában

Helyezés (a GDP-arányos hatás alapján)	Ország	Az erőszak és konfliktusok gazdasági költsége (millió dollár)*	Az erőszak és konfliktusok egy főre eső gazdasági költsége (millió dollár)*	Az erőszak és konfliktusok GDP-arányos gazdasági költsége (százalék)	Global Peace Index-helyezés	GPI-érték**
1.	Szíria	23 593	1065	54,1	163.	3,806
2.	Irak	206 444	5930	53,5	161.	3,570
3.	Afganisztán	27 050	855	45,3	160.	3,538
4.	Venezuela	79 613	2594	42,8	143.	2,651
5.	Dél-Szudán	8 213	689	35,2	162.	3,593
...						
106.	Magyarország	12 506	1268	6,0	19.	1,534
...						
159.	Mozambik	914	34	2,8	68.	1,963
160.	Ausztria	8 772	1028	2,6	3.	1,278
161.	Izland	334	1021	2,4	1.	1,192
162.	Kanada	32 431	913	2,3	8.	1,388
163.	Indonézia	52 275	205	2,0	42.	1,799

* amerikai dollár, 2015-ös árfolyamon, vásárlóerő-paritáson

** A Global Peace Index 23 kvalitatív és kvantitatív mutató alapján 163 országot jellemzőit értékelő 1–5 értékű skálán, amelyek súlyozott átlagaként adják meg a GPI-értékeket és -rangsort.

Forrás: IEP 2016a, 10–11.; IEP 2016b, 44–47.

10.6. Kitekintés

Mivel rendkívül sokféle tényező és ezek kölcsönhatása okozza a konfliktusok kialakulását és visszatérését, trendjeikre vonatkozóan nehéz a jövőbe tekintő előrejelzést készíteni. Amennyiben erre vállalkozunk, a múlt tapasztalataira támaszkodó modelleket lehet létrehozni, mint azt a RAND amerikai kutatóintézet elemzői is tették 2017-ben. Kutatásuk során többféle – e fejezetben is bemutatott – konfliktus-adatbázis adatai alapján készítettek történelmi trendelemzéseket a 20. század „modern” háborúira vonatkozóan, valamint konfliktusmodelleket az államok közötti és államokon belüli konfliktusok kialakulására vonatkozóan. (SZAYNA et al. 2017)

A történelmi trendmodell mind az államok közötti, mind az államokon belüli konfliktusok számának csökkenő tendenciáját mutatja az 1990-es évektől, és bizonyos határokon belül – amennyiben jelentős változások nem történnek a jelenlegi nemzetközi környezetben – az előrejelzés 2040-ig szóló hosszú távú alapmodellje is ilyen tendenciát mutat. Az államok közötti konfliktusok trendmodellje (10.9. ábra) a 2020-as évekre jelzi előre, hogy a hatalmi átmenet az euroatlanti térségből Délkelet-Ázsiába növelheti az államközi konfliktusok esélyét. Az államokon belüli konfliktusok trendmodellje (10.10. ábra) szerint pedig az erőszak 2014–2015-ben tapasztalt fokozódása nem válik hosszú távú jelenséggé, amennyiben nem történik jelentős változás a nemzetközi léptékkal évtizedek óta tartó gazdasági fejlődésben, illetve a demokratikus kormányzás stabilitásában.

A trendmodelleken alapuló jövőre vonatkozó előrejelzések azonban nem számolnak a váratlan eseményekkel – márpedig ilyenek megtörténhetnek. Ezért a RAND elemzői négy „váratlan esemény” forgatókönyvet is modelleztek, és hozzáillesztették azokat a trendmodellekhez. Ezek 1. egy globális gazdasági válság, 2. a nemzetközi rend kihívójaként fellépő („revizionista”) Kína, 3. az államkudarcok terjedése és 4. valamely természeti katasztrófa (10.4. táblázat).

10.4. táblázat

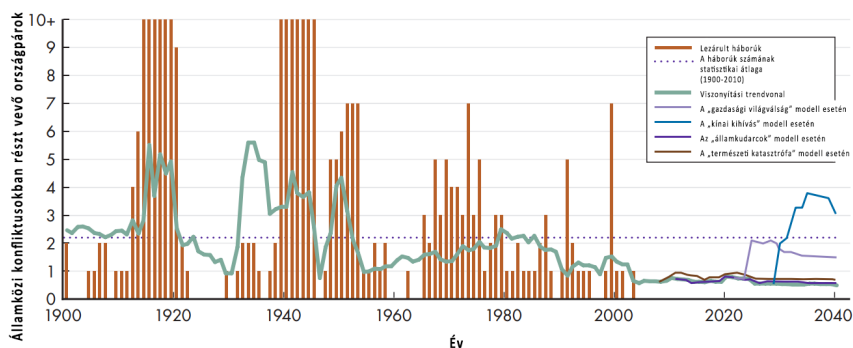
A RAND konfliktus-előrejelzési modelljének négy „váratlan esemény” forgatókönyve

„Váratlan esemény”	A forgatókönyv leírása és hatásai
Globális gazdasági válság	- A 2008-ashoz hasonló nagyságrendű gazdasági válság bontakozik ki 2025-ben, de a kormányok és a bankrendszer nem tudja ellensúlyozni azt. - Megerősödik a gazdasági nacionalizmus a legfejlettebb országok körében és Kínában, amelyek így a globalizált gazdasági kapcsolatok lazításán és lebontásán kezdenek munkálkodni. - A súlyos gazdasági és finanszírozási problémák következtében az Egyesült Államok drasztikusan csökkenti védelmi kiadásait és nemzetközi katonai jelenlétét. - A gazdasági összeomlás politikai válságokat idéz elő, demokratikus kormányok buknak meg, megremegnek az autoriter rezsimek is, és különösen erősek a gazdasági-belpolitikai hatások Kínában és Oroszországban.
Revizionista Kína	- A kínai gazdasági modell hatalmas sikert arat, és az ország sokkal gyorsabb növekedést produkál, mint az Egyesült Államok, Japán és egyéb nagyhatalmak. - A növekvő gazdasági és politikai hatalom, növekvő katonai képességfejlesztést és ambiciózus terjeszkedést eredményez a csendes-óceáni térségben. - A feszültség növekszik Kína és az Egyesült Államok között, és Kína az Amerika vezette nemzetközi rend szabályainak és intézményeinek megváltoztatását tűzi ki célul. 2030-ban kerül sor a „törésre”, ami 2035-re kínai–amerikai háborúvá eszkalálódik.

„Váratlan esemény”	A forgatókönyv leírása és hatásai
Államkudarcok	- Az egyének és csoportok hatalmi képességei gyorsan növekednek, szervezettségük és cselekvési képességük megerősödik. - Könnyebben hozzáférhetővé válnak a kiemelten veszélyes technológiák (precíziós csapásmérés, kiberfegyverek, biológiai ágensek). - Egyre nagyobb kihívást jelent az államoknak a belső jövedelmi egyenlőtlenségek kezelése, a megvárosok komplex problémái, a szennyezés és erőforrás-szűkösségek, valamint az emberek határon átvélő mozgása. - E trendek kombinációja növeli az instabilitást, és a gyenge államokban konfliktusok törnek ki.
Természeti katasztrófa	- Az éghajlatváltozás szélsőséges következményekkel jár: gyakori természeti katasztrófák, komoly infrastrukturális károk, egyes termelési szektorok és életközösségek széles körű ellehetetlenülése a vízhiány miatt (mezőgazdaság és vidéki települések). - Az életkörülmények romlása tömegeket indít útnak lakóhelyükről, növekszik a feszültség és a verseny az erőforrásokért, a gazdasági növekedés megszűnik, a kormányzatok pénzügyi és politikai válságokkal szembesülnek.

Forrás: SZAYNA et al. 2017, 2.

Az alternatív jövőképek közül az államok közötti konfliktusok számának növekedését két esetben prognosztizálták. Egy globális gazdasági válság esetében gyorsan kirobbanó konfliktusokra számítanak, amelyek körülbelül a hidegháború végének átlagához közelíthetnek, nem érik el azt a szintet, mint a korábbi évtizedek elterjedt államközi konfliktusai, vagy amit a két világháború időszaka jelentett. Amennyiben a „revizionista Kína” eset következne be, több és magasabb intenzitású konfliktus várható, amelyeket a hidegháború korai időszakához, a koreai háború korszakához hasonlítanak – de nem érné el a világháborúk időszakának konfliktusszámát (10.9. ábra). A másik két forgatókönyv esetében nem láthatunk jelentős eltérést az előrevetíthető trendvonaltól (azaz több konfliktust).

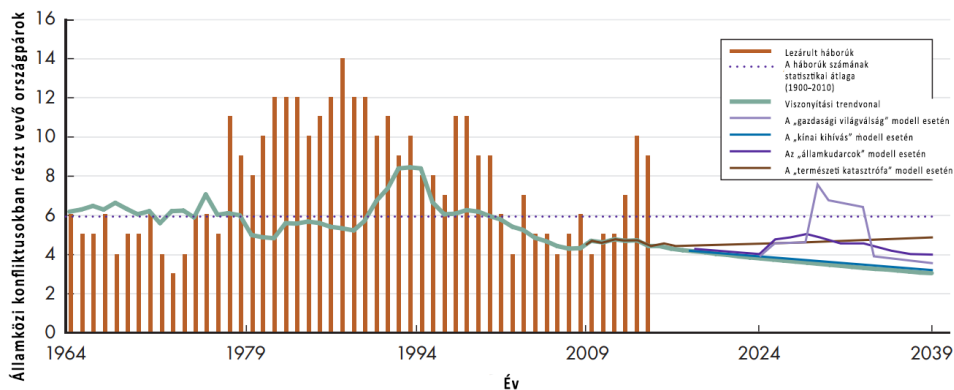

10.9. ábra

Az államok közötti konfliktusok trendmodellje 2040-ig, négy lehetséges „váratlan” forgatókönyvvel

Forrás: SZAYNA et al. 2017, 7.

Az államokon belüli konfliktusok esetében (10.10. ábra) csak a globális gazdasági válság forgatókönyv vetíti előre a konfliktusok számának komolyabb növekedését, körülbelül olyan szintre, mint a hidegháború utáni első években. A kialakított modell szerint a hosszú távú gazdasági és politikai trendek ugyanis a fejlődő világban is kifejtenek annyi pozitív hatást, hogy számos potenciális konfliktusforrást enyhítenek – bár nem szüntetik meg mindet.

10.10. ábra

Az államokon belüli konfliktusok trendmodellje 2040-ig, négy lehetséges „váratlan” forgatókönyvvel

Forrás: SZAYNA et al. 2017, 7.

Felhasznált irodalom

- ALLANSSON, Marie – MELANDER, Erik – THEMNER, Lotta (2017): Organized violence, 1989–2016. *Journal of Peace Research*, Vol. 54. No. 4. 574–587. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343317718773>
- BOWDEN, Anna (2010): *The Economic Cost of Maritime Piracy*. Louisville, CO, One Earth Future Foundation. Elérhető: <http://oceansbeyondpiracy.org/sites/default/files/attachments/The%20Economic%20Cost%20of%20Piracy%20Full%20Report.pdf> (A letöltés dátuma: 2017. 12. 10.)
- GAIBULLOEV, Khusrav – SANDLER, Todd (2008): Growth Consequences of Terrorism in Western Europe. *Kyklos*, Vol. 61. No. 3. 411–424. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6435.2008.00409.x>
- GALTUNG, Johan (1996): *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization*. Oslo, SAGE.
- HIK (2017): *Conflict Barometer 2016*. Heidelberg, Heidelberg Institute for International Conflict Research. Elérhető: <https://hiik.de/conflict-barometer/bisherige-ausgaben/?lang=en> (A letöltés dátuma: 2017. 12. 10.)
- IEP (2016a): *Global Peace Index 2016*. Institute for Economics & Peace. Elérhető: http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/02/GPI-2016-Report_2.pdf (A letöltés dátuma: 2017. 12. 10.)
- IEP (2016b): *The Economic Value of Peace 2016*. Institute for Economics & Peace. Elérhető: <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/12/The-Economic-Value-of-Peace-2016-WEB.pdf> (A letöltés dátuma: 2017. 12. 10.)

- IEP (2017): *Positive Peace Report 2017*. Sydney, Institute for Economics & Peace. Elérhető: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/10/Positive-Peace-Report-2017.pdf> (A letöltés dátuma: 2017. 12. 10.)
- MARTIN, Philippe – MAYER, Thierry – THOENIG, Mathias (2008): Civil Wars and International Trade. *Journal of the European Economic Association*, Vol. 6. No. 2–3. 541–550. DOI: <https://doi.org/10.1162/JEEA.2008.6.2-3.541>
- GATES, Scott – NYGÅRD, Håvard Mokleiv – TRAPPENIERS, Esther (2016): *Conflict Recurrence*. Oslo, Peace Research Institute Oslo. (Conflict Trends, 2016/2.) Elérhető: https://files.prio.org/publication_files/prio/Gates,%20Nyg%C3%A5rd,%20Trappeniers%20-%20Conflict%20Recurrence,%20Conflict%20Trends%202-2016.pdf (A letöltés dátuma: 2017. 12. 10.)
- SKAPERDAS, Stergios – SOARES, Rodrigo – WILLMAN, Alys – MILLER, Stephen C. (2009): *The Costs of Violence*. Washington, D. C., The World Bank. Elérhető: http://siteresources.worldbank.org/EXTSOCIALDEVELOPMENT/Resources/244362-1239390842422/6012763-1239905793229/costs_of_violence.pdf (A letöltés dátuma: 2017. 12. 10.)
- SZAYNA, Thomas S. – WATTS, Stephen – O'MAHONY, Angela – FREDERICK, Bryan – KAVANAGH, Jennifer (2017): *What Are the Trends in Armed Conflicts, and What Do They Mean for U.S. Defense Policy?* Washington, D. C., RAND. Elérhető: www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1900/RR1904/RAND_RR1904.pdf (A letöltés dátuma: 2017. 12. 10.)
- UNDP (2006): *El Costo Económico de la Violencia en Guatemala*. San Salvador, Programa de las Naciones Unidas para el Desarrollo. Elérhető: <http://pdba.georgetown.edu/Security/citizens-security/Guatemala/presupuestos/EstudioCostodeViolencia.pdf> (A letöltés dátuma: 2017. 12. 10.)
- World Bank (2010): *Enterprise Surveys*. Washington, D. C., The World Bank. Elérhető: www.enterprisesurveys.org/en/enterprisesurveys (A letöltés dátuma: 2017. 12. 10.)
- World Bank (2011): *World Development Report*. Washington, D. C., The World Bank. Elérhető: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/806531468161369474/pdf/622550PUB0WDR0000public00BOX361476B.pdf> (A letöltés dátuma: 2017. 12. 10.)